

*Мінгазутдінова Г.**

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ: ВІДНОСИНИ З НАТО

Наступного, 2009 року, ФРН відзначатиме 60 років свого створення. За цей час Німеччина перетворилася з руїн нацистського агресора Другої світової війни на глобального економічного лідера, рушій торгівлі та євроінтеграції. Зазнавши об'єднання з соціалістичною НДР та його соціально-економічні наслідки, геть не позитивні, ФРН вступила до нового століття з амбіціями сильної світової держави, з амбіціями на європейське лідерство. НАТО, створена підписанням Вашингтонського договору в квітні 1949 року є фактично однолітком Німеччини. Оборонний союз часів «холодної війни» грав роль протизаги радянському блоку та його впливові на континенті. Звичайно, таке завдання потребувало присутності демократичної «прозахідної» Німеччини, що межувала безпосередньо з державами соцтабору та власне НДР. Берлінська стіна, що була збудована за ініціативою східнонімецького керівника Вальтера Ульбріхта 1961 року, та що розділила єдиний німецький народ та його столицю навпіл, стала символом епохи протистояння двох ворожих систем.

Вступ ФРН до НАТО відбувся 6 травня 1955 року на тлі конфлікту між Сходом та Заходом, з одного боку, та процесу євро інтеграції, з іншого. Другий тур розширення НАТО, в результаті якого ФРН стала 15-м членом альянсу, став важливим кроком у повоєнній відбудові країни та створив підґрунтя для того, аби Німеччина грала вагомий роль в обороні Західної Європи під час «холодної війни» як невід'ємна частина євроатлантичної спільноти.

Втім, протягом майже всього періоду членства Німеччини у НАТО її діяльність була захмарена трьома масштабними кризами. Коли ФРН вступила до Альянсу, її основною перевагою була обіцянка створити потужні збройні сили загального призначення. Проте незабаром після цього стратегія НАТО стала змінюватися в бік більш ядерної спрямованості. Нова стратегія масованого удару у відповідь спиралася на «ядерний спис» та відводила іншим країнам роль «звичайного щита». Німеччина мала зробити важкий вибір стосовно можливості розміщення у себе систем ядерної зброї, у той час як самі ядерні боєголовки залишалися під контролем США. Протягом приблизно 10 років проблема спільного використання ядерної зброї, інформації та прийняття рішень знаходилося у центрі жвавої дискусії. Більш того, вона загострилася ще сильніше, коли американська воєнна стратегія знову змінилася у 1960 р. Стратегія дістала назву «гнучкого реагування» та переносила більш вагомий акцент на звичайну зброю. Німеччина поставилася до цього з великим обуренням, оскільки побоювалася, що такий підхід ослабить ядерне стримування СРСР.

Наступна криза пов'язана з іменем Шарля де Голля, який у 1966 р. вивів Францію з військової організації НАТО. Це рішення поставило ФРН перед важким вибором пріоритетів, що суперечили одне одному: ФРН могла розвивати проект євроінтеграції лише спільно з Францією, але при цьому тісні зв'язки ФРН зі США мали суттєвий вплив на ха-

* студентка 4 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Крушинський В.Ю.

ракти для безпеки та оборони першої. Розбрат між двома партнерами, що поглиблювався, змушував Бонн балансувати у виборі рішень у своїх зовнішніх зносинах.

Наступна криза виникла у зв'язку з «подвійним» рішенням НАТО 1979 року. Це сталося після висловлювань канцлера Гельмута Шмідта про «сіру зону», яка виникла в результаті двосторонньої американо-радянської домовленості, і яка обговорювалася в рамках переговорів про обмеження стратегічних озброєнь. Г.Шмідт закликав, перш за все, до участі «великої Європи» в цих переговорах, проте Вашингтон відповів пропозицією про додаткове розгортання ядерної зброї. В якості поступки європейцям ця пропозиція була пов'язана з пропозицією контролю над озброєннями. Але ці перемовини дали результат лише через багато років. Після переговорів з СРСР вдалося підписати «подвійну-нульову» угоду, що передбачала ліквідацію в Європі ядерної зброї середньої дальності. У період до цієї угоди розгортання ядерних систем середньої дальності у ФРН викликало масові протести та призвело до падіння уряду Г.Шмідта.

За часів канцлерства Гельмута Коля відносини ФРН та США були доволі прагматичними та солідарними. Американський президент Білл Клінтон неодноразово виявляв упевненість у необхідності співпраці США та ФРН у формуванні нового світового порядку. Проте з приходом до влади канцлера Герхарда Шрöderа та по завершенню косовської кампанії НАТО 1999 р., відносини між партнерами стали поступово погіршуватися. Як зазначали аналітики, це було спровоковано насамперед запровадженням євро, в результаті чого США відчували потребу більш широкого використання виключно воєнних методів у сфері перерозподілу впливу на глобальному фінансовому ринку. З приходом до влади в США адміністрації Джорджа Буша-молодшого з його різко експансіоністською економічною та фінансовою політикою стан справ у німецько-американських взаєминах погіршився ще помітніше. Запровадження Кіотського протоколу та розгортання американської системи протиракетної оборони також були каменем спотикання в питанні співпраці двох держав.

Поворотним моментом в історії відносин США та ФРН стали події 11 вересня 2001 р. Після цього США мали моральне право сподіватися, що союзники згуртуються навколо них, як це було за часів існування радянської загрози. Однак після терактів у США Німеччина лише підтримала ідею створення глобального антитерористичного об'єднання, і в грудні 2001 року підрозділи бундесверу прибули до Кабула. У вересні 2002 р. під час активної американської пропаганди проти Іраку та під час виборчої кампанії у ФРН настрої німецького суспільства змінилися. Кандидат від соціал-демократів Г.Шрöder пообіцяв, що до кінця афганської фази антитерористичної операції сили бундесверу не братимуть участь у війні проти Іраку. У Берліні були обурені фактом односторонніх англо-американських дій, що говорили про повне нехтування думкою ФРН у цьому питанні. У Вашингтоні це передвиборче рішення канцлера розцінили фактично як зраду трансатлантичної солідарності.

Антивоєнна позиція Г.Шрöderа стимулювала прихований бойкот німецьких товарів у США. Більш того, центральноєвропейські фірми також почали надавати перевагу американським, відтак німецький капітал почав втрачати силу на «власній» території. Варто зазначити, що використання реальних санкцій щодо німецьких виробників в умовах тотальної взаємозалежності провідних суб'єктів світової економіки (а Німеччина є другим у світі експортером після США) виглядало неможливим, оскільки тоді санкції позначилися б і на американських виробниках.

Після падіння Берлінського муру та подій 11 вересня деякі фактори, завдяки яким членство Німеччини в НАТО відігравало суттєву роль, почали втрачати свою значущість. В результаті цього, деякі аналітики почали стверджувати, що європейська політика безпеки та оборони ЄС гарантує необхідну альтернативу. Ці заяви були пов'язані з друж-

німи стосунками канцлера Г.Шрьодера та президента Франції Жака Ширака, які вірили у проект європейської армії. У лютому 2005 р. Г.Шрьодер навіть заявив, що НАТО вже не є головним місцем зустрічей, де трансатлантичні партнери обговорюють та координують стратегії. Він закликав вселити в НАТО нову енергію та відновити культуру стратегічного діалогу в Альянсі. Частково цей заклик був почутий, оскільки наступний саміт НАТО 2006 року у Ризі було повністю присвячено вирішенню внутрішніх проблем організації та пошуку взаєморозуміння між партнерами. Проте Г.Шрьодер на ньому вже присутнім не був, оскільки новим канцлером ФРН стала представниця правого табору німецького політичного спектру - Ангела Меркель.

Її прихід до влади ознаменував черговий виток німецько-американського потепління, хоча у багатьох питаннях, пов'язаних із збереженням європейської ідентичності, А.Меркель неодноразово опонувала й опонує позиції США. Водночас, не варто надто переоцінювати німецьку (а також франко-німецьку) «опозицію» в межах НАТО. Обидві країни продовжують чітко дотримуватися євроатлантичної солідарності як найголовнішої заповуки власної безпеки.

Відтак можна зауважити, що членство в НАТО цілком продуктивно послугувало інтересам ФРН у стратегічному сенсі. Альянс гарантував «парасольку безпеки» від воєнної агресії, завдяки якому ФРН перетворилася на відповідальну та важливу європейську державу. Крім гарантії безпеки ФРН, НАТО слугувало підставою для інших союзників відчувати себе в безпеці від Німеччини, а також забезпечило колективну оборону та безпеку, прив'язавши Німеччину до Заходу. НАТО також принесло суттєві зв'язки зі США, що дозволило домогтися надійного стримування під час «холодної війни» та надати допомогу в процесі об'єднання Німеччини. Альянс стабільно слугував для ФРН посередником та інструментом кризового врегулювання у повоєнній Європі.

Наразі Німеччина закликає НАТО взяти участь у вирішенні проблеми розміщення елементів американської ПРО на території Чехії та Польщі, що викликає неабияке занепокоєння Росії. На думку А.Меркель, НАТО є найкращим місцем для обговорення як цього, так й інших безпекових питань.

Література:

1. Власов С.Н. Европейская безопасность в контексте германских интересов. - К., 1987.
2. Кривонос Р. Об'єднана Німеччина і проблеми безпеки Східної Європи // Нова політика. - 1996. - № 2.
3. Кудряченко А. Об'єднана Німеччина в новій Європі // Політика і час. - 1993. - № 5.
4. Максимычев И. Германский фактор европейской безопасности // Международная жизнь. - 1996. - № 11.
5. Мінгазутдінов І.О., Кондратюк С.В. Особливості європейської політики уряду Г.Коля після об'єднання Німеччини // Вісник Київського національного університету ім.Т.Шевченка. Міжнародні відносини. - 2003.- Вип.25.
6. Павлов Н. Германский вопрос и «общеєвропейский дом» // Мировая экономика и международные отношения. - 1990. - № 6.
7. Павлов Н. Нормальная «ненормальная Германия» // Международная жизнь. - 2005. - №11.
8. Павлов Н. Россия и Германия: несостоявшийся альянс? // Мировая экономика и международные отношения. - 2000. - №12.
9. Павлов Ю.М. Становление внешней политики объединённой Германии (на примере Югославского кризиса 1991 г.) // Вестник Московского университета. Серия 12 «Политические науки». - 1999. - №2.

10. Погорельская С. Некоторые аспекты европейской политики объединенной Германии
// Мировая экономика и международные отношения. - 2000. - №1.
11. Эрлер Г. Внешняя политика и политика безопасности Германии после войны в Косово
// Мировая экономика и международные отношения. - 2000. - №1.